

BOSNA I HERCEGOVINA

Ekonomске slobode u Bosni i Hercegovini u 2010. godini

Federalni zavod za programiranje razvoja
Sarajevo, septembar 2010. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
MJERENJE EKONOMSKIH SLOBODA.....	4
BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2009. GODINA	8
DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE.....	10
Sloboda poslovanja	10
Sloboda trgovine.....	10
Fiskalna sloboda	10
Rashodi vlade.....	10
Monetarna sloboda	11
Sloboda investiranja	11
Finansijska sloboda.....	11
Prava vlasništva	11
Sloboda od korupcije	11
Sloboda rada.....	12
BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA.....	12
UMJESTO ZAKLJUČKA	14

UVOD

U ekonomski slobodnom društvu, svaki pojedinac upravlja rezultatima vlastitog rada i svojim inicijativama. Pojedinci imaju pravo da sami odlučuju gdje će živjeti i raditi. Oni imaju pravo na vlasništvo nad sredstvima rada i izbor kako s njima raspolagati. U takvom društvu, pojedinci mogu uspjeti ili ne uspjeti zavisno od svojih individualnih napora i sposobnosti. Institucije društva ne vrše diskriminaciju u korist pojedinaca na osnovu rase, etničke pripadnosti, pola, klase, porodičnih veza, ili bilo kojih drugih faktora nevezanih za pojedine zasluge. Transparentnost i otvorenost neophodni su uslovi za odlučivanje vlade kao i za proces rada. Moć ekonomskog odlučivanja zasniva se na slobodnom i otvorenom tržišnom natjecanju.

Rasprava o ekonomskim slobodama ima za cilj razmatranje odnosa između pojedinca i države. U suprotnom, državne aktivnosti ili kontrole koje ometaju samostalnost pojedinaca ograničavaju ekonomske slobode.

Cilj ekonomske slobode nije jednostavno nepostojanje državne prisile ili ograničenja, nego stvaranje i održavanje osjećaja slobode za sve. Kada pojedinci uživaju blagodati ekonomske slobode, oni ipak imaju obavezu poštovati ekonomska prava i slobode drugih. Vlade su ustanovljene da stvore osnovnu zaštitu od uništavanja prirode ili ugrožavanja jednog građanina od nekog drugog, kao i da zaštite prava vlasništva i ugovore od destruktivnih tendencija drugih.

Sveobuhvatna definicija ekonomske slobode treba obuhvatiti slobodu i pravo na proizvodnju, raspodjelu ili potrošnju dobara i usluga. Najviši oblik ekonomske slobode treba osigurati apsolutno pravo vlasništva, u potpunosti ostvariti slobodu protoka rada, kapitala i roba i apsolutnu odsutnost prinude ili prisile ekonomskih sloboda. Drugim riječima, pojedinci u ekonomski slobodnom društvu imaju pravo da rade, proizvode, troše, i ulažu na način kako žele, a da istovremeno njihova sloboda bude zaštićena i poštovana od strane države.

Mnogi politički teoretičari takođe prihvataju da građani određenim dobrima (ekonomisti ih zovu „javna dobra“) mogu efikasnije biti opsluženi od strane vlade nego kroz privatna sredstva. Od posebnog interesa su one aktivnosti kao što je održavanje policijskih snaga koje štite prava svojine, monetarna nadležnost koja održava čvrstu valutu i nepristrasno sudstvo koje podstiče izvršenje ugovora među strankama.

Kada vladine prisile narastu iznad optimalnog nivoa, to počinje da nagriza slobode, a prva napadnuta sloboda je ekonomska sloboda. Kroz istoriju, vlade su uzrokovale brojne prepreke ekonomskim aktivnostima. Prinuda ekonomskog izbora narušava i umanjuje proizvodnju, raspodjelu i potrošnju dobara i usluga (uključujući, naravno, usluge radne snage). Uspostavljanje kontrole cijena je možda najjasniji primjer efekta državne prisile zbog svog dobro poznatog poremećaja ravnoteže ponude i tražnje.

MJERENJE EKONOMSKIH SLOBODA

Indeks ekonomske slobode¹ je mnogo više od skupa podataka dobivenih empirijskim proučavanjem, to je pažljiva teoretska analiza faktora koji najviše utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Iako postoje mnoge teorije o porijeklu i uzrocima ekonomskog razvoja, nalazi ove studije su jasni: ***zemlje sa najvećom ekonomskom slobodom imaju višu stopu ekonomskog rasta i znatno su prosperitnije od zemalja sa manjom ekonomskom slobodom.*** Istraživanje ekonomskih sloboda u svijetu provodi se već 16 godina. Na osnovu niza varijabli vrši se procjena 10 ključnih sloboda:

- Sloboda poslovanja;
- Sloboda trgovine;
- Fiskalna sloboda;
- Rashodi vlade;
- Monetarna sloboda;
- Investicijska sloboda;
- Finansijska sloboda;
- Prava vlasništva;
- Odsustvo korupcije;
- Sloboda radne snage.

Ocjene ekonomskih sloboda svrstane su u pet kategorija:

- represivna 0 – 49,9
- uglavnom neslobodna 50 – 59,9
- umjereno slobodna 60 – 69,9
- uglavnom slobodna 70 – 79,9
- slobodna 80 – 100

Krajnja ocjena ekonomskih sloboda jedne zemlje je jednostavan prosjek ocjena svih 10 pojedinačnih sloboda. Podaci korišteni u posljednjem istraživanju su za period koji pokriva drugu polovinu 2008. i prvu polovinu 2009. godine, najdalje do 30. juna 2009. godine. Važno je reći da su komponente za neke ocjene bazirane na istorijskim informacijama. Na primjer, komponente za monetarnu slobodu je trogodišnje opterećenje stopom inflacije tj. od 01. januara 2006. do 31. decembra 2008. godine.

Indeks ekonomskih sloboda je izgrađen na analizi 10 specifičnih komponenti ekonomske slobode. Svaka od 10 ekonomskih sloboda ocjenjuje se pomoću ljestvice od 0 do 100. Ukupan rezultat ekonomske slobode za svaku zemlju predstavlja prosjek 10 promatranih komponenti. Index ekonomskih sloboda nastoji da održi kvalitet a ne samo kontinuitet u praćenju i ocjenjivanju. Prate se promjene do kojih se dođe u posmatranom periodu bilo da su to političke promjene, nasilni sukobi ili prirodne katastrofe koje jednu zemlju mogu da zadese, usklađuje se metodologija i takvi podaci ponovo upoređuju unazad do 1995. godine.

---

¹ THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL: "2009 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM".

Sloboda poslovanja

Sloboda poslovanja predstavlja pravo pojedinca da osniva, posluje i zatvara preduzeće bez smetnji države. Neka ograničenja, regulatorna pravila, suvišni zakonski propisi predstavljaju najveće barijere vođenju slobodnih poduzetničkih aktivnosti.

Rigidni propisi u obliku oporezivanja otežavaju poduzetnicima da stvaraju vrijednost. Mada mnogi propisi ometaju poslove, najvažniji su vezani za registraciju i izdavanje dozvola za rad novim kompanijama. U nekim zemljama, kao što su mnoge države SAD-a, procedure za sticanje odobrenja za rad mogu biti pojednostavljene elektronskim registracijskim obrazcima uz minimalnu naknadu. U Hong Kongu, na primjer, sticanje dozvole za rad zahtijeva popunjavanje jednostavnih obrazaca, tako da proces može biti kompletiran u nekoliko sati. Sa druge strane, u zemljama kao što je Indija i zemlje u dijelovima Južne Amerike, proces dobijanja dozvole za rad zahtijeva beskrajne puteve kroz vladine urede i može trajati godinu ili više.

Pa i onda kada se krene sa poslovanjem, državni propisi mogu olakšati ili otežati to poslovanje. Takođe i propisi koji otežavaju i poskupljuju zatvaranje nekog posla, sprečavaju poduzetnike da uopšte i počinju sa radom.

Sloboda trgovine

Sloboda trgovine odražava se kroz slobodan uvoz roba i usluga i mogućnost stanovništva da se slobodno povezuju kao kupci i prodavači na međunarodnom tržištu.

Trgovinske restrikcije mogu biti u obliku poreza na uvoz i izvoz, propisanih kvota ili otvorenih zabrana trgovine pojedinim robama. Stepem do kojih država ometa slobodan tok međunarodne trgovine direktno utiče na pojedince da provode svoje ekonomske ciljeve.

Carine direktno povećavaju cijene uvezene robe koje u krajnjem plaćaju potrošači, ali one takođe narušavaju podsticanje domaće proizvodnje kroz tržišnu utakmicu, uzrokujući tako da se proizvodi roba sa nedostatkom komparativnih prednosti ili da se proizvodi roba čija je proizvodnja ekonomski neopravdana. Sve ovo ometa ekonomski rast. U mnogim slučajevima, ograničenja u trgovini takođe stavljaju proizvode unapređene tehnologije iznad dometa lokalnih potrošača, ograničavajući njihov vlastiti produktivni razvoj.

Fiskalna sloboda

Fiskalna sloboda je sloboda pojedinaca i preduzeća da zadržava i kontroliše svoj prihod i imovinu u svoju vlastitu korist. Vlada može nametnuti fiskalna opterećenja na ekonomiju stvarajući tako prihode za sebe, prvenstveno kroz oporezivanje, ali stope poreza moraju biti utvrđene sa mjerom i stimulativne. Što su veća porezna opterećenja manji su individualni prihodi pa je time i manji poticaj za novu poduzetničku aktivnost.

Države nameću mnoge poreze, uključujući i one na plaće, promet, akcize, carine i dodanu vrijednost.

Rashodi vlade

Prekomjerni troškovi vlade su centralno pitanje u ekonomskim slobodama, kako u uslovima stvaranja prihoda (vidi fiskalna sloboda) tako i u uslovima rashoda.

Državna potrošnja često se opravdava pojmom „javnih dobara“ koja su efikasnije obezbjeđena od strane države nego od strane tržišta. Postoji takođe opravdanje za ispravljanje tržišnih grešaka kroz vladino

djelovanje. Nažalost, ukoliko vlada ne obezbjedi tržišnu disciplinu, takva situacija vodi ka neefikasnosti, birokraciji i nižoj produktivnosti.

Državni apetiti za privatnim resursima odražavaju se i na ekonomsku slobodu i na ekonomski rast. Čak ako ekonomija kojom upravlja država postiže brzi rast kroz velike troškove, smanjuje ekonomsku slobodu i može stvoriti dugoročnu štetu rastućem potencijalu zemlje.

Monetarna sloboda

Monetarna sloboda odražava se u stabilnoj valuti i tržišno određenim cijenama, vezana je za ekonomije zemalja sa slobodom govora i demokratije. Slobodni ljudi trebaju stabilnu i pouzdanu valutu kao sredstvo razmjene, kao i zalihe valute. Bez monetarne slobode, teško je stvoriti dugoročnu vrijednost. Monetarne politike države uveliko kontrolišu vrijednost valute zemlje. Sa monetarnom politikom koja nastoji da održava stabilnost, ljudi se mogu osloniti na tržišne cijene za daleku budućnost. Lakše se kreiraju investicije, štednja i drugi dugoročni planovi, i pojedinci uživaju veću ekonomsku slobodu. Inflacija ne samo da smanjuje bogatstvo kao nevidljivi porez, već takođe narušava cijene, dislocira resurse, povećava troškove poslovanja i potkopava slobodno društvo.

Ne postoji jedinstvena opšte prihvaćena teorija prave monetarne institucije za slobodno društvo. Jedno vrijeme zlatni standard je uživao široku podršku, ali to nije dugo trajalo. Ono što karakteriše uglavnom sve monetarne prakse danas, je podrška niskoj inflaciji i nezavisnoj centralnoj banci. Postoji takođe rasprostranjeno mišljenje da kontrola cijena i neefikasnost tržišta vodi deficitu i suficitu platnog bilansa zemlje.

Investicijska sloboda

Restrikcije u oblasti stranih investicija mogu ograničiti priliv i stimulisati odliv kapitala. Samo na slobodnom tržištu kapital će se ulagati tamo gdje je najpotrebniji i gdje je povrat uloženog novca najbrži. Državne aktivnosti koje usmjeravaju tok kapitala predstavljaju nametanje i uticaj na slobodu investitora i na slobodu pojedinaca koji traže kapital. Što su restrikcije u oblasti investicija u zemlji veće to je niži nivo poduzetničke aktivnosti i niža stopa ekonomskog rasta.

Finansijska sloboda

U savremenoj ekonomiji, sve zemlje obezbjeđuju određene vrste nadzora nad radom banaka i drugih finansijskih institucija. Ovaj nadzor služi za dvije glavne svrhe: obezbjeđenje sigurnosti i stabilnosti finansijskog sistema i osiguranje da firme koje nude finansijske usluge, poštujući zakonske norme, stiču povjerenje građana.

Prekomjerno uplitanje države u bankarski sektor, ograničava konkurenciju, ometa efikasnost poslovanja i povećava troškove finansiranja poduzetničke aktivnosti. U slobodnom bankarskom okruženju, tržište bi trebalo biti osnovni izvor zaštite građana putem takvih institucija kao što su neovisni revizori i mediji.

Narastajući, centralna uloga koju igraju banke se upotpunjuje drugim finansijskim uslugama koje nude alternativna sredstva za prikupljenje kapitala ili diverzifikaciju rizika. Kao i u bankarskom sistemu pored osnovnih odredbi koje jačaju ugovorne obaveze i sprečavaju prevaru, povećana vladina intervencija u ovim područjima potkopava ekonomsku slobodu i ograničava sposobnost nebankarskih finansijskih usluga da doprinesu ekonomskom rastu. Ako vlada intervenira na tržištu dionica ona se suočava sa uplitanjem u određivanje cijena kapitala – najkritičnija funkcija tržišne ekonomije. Tržište vrijednosnih

papira mjeri na kontinuiranoj osnovi očekivane profite i gubitke javnih kompanija. Ovo mjerenje je ključno u raspoređivanju izvora kapitala s njihovim upotrebama najviše vrijednostima i na taj način zadovoljavajući najbitnije zahtjeve potrošača. Slično tome, vlasništvo vlade ili intervencija u sektoru osiguranja potkopava sposobnost osiguravajućih kuća da učine dostupnim ove usluge po cijenama koje su zasnovane na riziku i tržišnim uslovima.

Prava vlasništva

Sposobnost da se akumulira privatno vlasništvo je glavna motivirajuća snaga u tržišnoj ekonomiji. Sigurna prava vlasništva daju građanima pouzdanje da poduzimaju aktivnosti, štede svoje prihode i prave dugoročne planove jer znaju da su njihovi prihodi i štednja sigurni od oduzimanja ili krađe. Zaštita privatnog vlasništva zahtijeva efikasan i pošten sudski sistem koji je dostupan svima, ravnopravno i bez diskriminacije.

Odsustvo korupcije

Korupcija predstavlja zloupotrebu položaja od strane državnih službenika ili osoba koje obavljaju javnu funkciju. Može se definisati kao nedostatak poštenja u sistemu, narušavanje putem kojeg pojedinci imaju mogućnost da ostvare ličnu korist na štetu ostalih. Politička korupcija je tužan dio ljudske historije i manifestira se u mnogim oblicima kao što su ucjenjivanje, iznuđivanje, nepotizam, korištenje poznanstava, korištenje zaštite moćnih ljudi, krađe falsificiranjem zvaničnih podataka i (najčešće) sticanjem materijalne dobiti na nepošten način putem kojih javni službenici krađu ili ostvaruju profit na nelegalan način iz javnih fondova.

Korupcija inficira sve dijelove ekonomije izuzev ako se tržištu dozvoli da razvija transparentne i efikasne politike. Vladino regulisanje ili ograničavanje u jednom području može kreirati neformalno tržište u drugom. Na primjer, zemlja sa visokim barijerama u trgovini može imati zakone koje štite njeno domaće tržište i sprječavaju uvoz stranih roba, ali ove barijere stvaraju mogućnosti za krijumčarenje i neformalno tržište za zabranjene proizvode.

Sloboda rada

Mogućnost pojedinaca da rade onoliko koliko oni žele i gdje god žele je ključna komponenta ove ekonomske slobode. Isto tako, mogućnost poslodavaca da slobodno ugovara radnu snagu i da otpušta radnike kad oni nisu više potrebni je vitalni mehanizam za povećanje produktivnosti i održivi ekonomski rast. Glavni princip bilo kojeg tržišta je slobodna, dobrovoljna razmjena. Taj princip ima nekoliko komponenata kao što je dobrovoljni izbor i slobodna konkurencija. Tržište rada nije izuzetak.

Slobodno tržište je takođe efikasna institucija za radnu snagu, ubirući najbolje rezultate za društvo i radnike, baš kao što je dokazalo superiornost praktično na svim drugim poljima. Osim toga, državna intervencija stvara iste probleme na tržištu rada koje proizvodi na bilo kojim drugim tržištima. Vladini propisi imaju različite oblike, uključujući kontrole plaće, ograničenja zapošljavanja i otpuštanja, i ograničenja zdravstva i osiguranja. U mnogim zemljama, savezi igraju važnu ulogu kod regulisanja slobode radne snage i zavisno od njihovog djelovanja može predstavljati snagu za ostvarenje veće slobode ili prepreku za efikasno funkcionisanje tržišta rada. Uglavnom, što je veći stepen slobode radne snage, niža je stopa nezaposlenosti u ekonomiji.

U ovogodišnjem, 16. Indeksu ekonomske slobode rangirane su 183 zemlje. **Bosna i Hercegovina je zauzela 110. mjesto što je bolji rang u odnosu na prošlu godinu kada je bila na 134. mjestu.**

U prvih pet pozicija, Hong Kong, Singapur i Australija su zadržali prve tri, a slijede ih Novi Zeland i Irska, dok se na začelju nalaze Sjeverna Koreja, Afganistan, Irak, Lihtenštajn i Sudan s tim što za zadnje četiri zemlje ne postoje raspoloživi podaci.

BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2010. GODINA

Stanovništvo:	3,8 miliona
GDP(PPP) ² :	31,7 milijarde \$
GDP rast:	6,0%
5 – godišnji složeni godišnji rast	5,8 %
GDP po glavi stanovnika:	8.390 \$
Nezaposlenost:	29 %
Inflacija:	7,4 %
Direktne strane investicije (priliv):	1,0 milijarda \$
Rang:	110
Regionalni rang (Evropa):	39 od 43
Ocjena:	56,2
Kategorija:	Uglavnom neslobodna

Indeks ekonomskih sloboda po oblastima za Bosnu i Hercegovinu:

Svjetski rang: 110

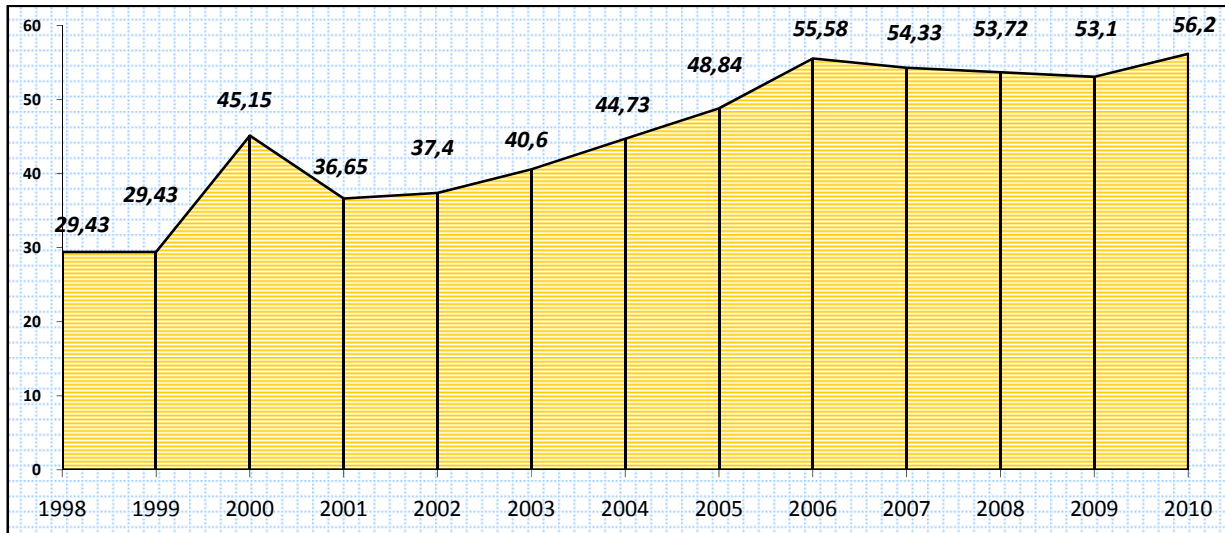
Regionalni rang: 39 od 43

Deset ekonomskih sloboda

R.br.	Oblasti	Ocjena	Prosjeak svijet
1.	Sloboda poslovanja	61,3	64,6
2.	Sloboda trgovine	80,8	74,2
3.	Fiskalna sloboda	83,2	75,4
4.	Rashodi vlade	28,8	65,0
5.	Monetarna sloboda	74,7	70,6
6.	Sloboda investiranja	70,0	49,0
7.	Finansijska sloboda	60,0	48,5
8.	Prava vlasništva	10,0	43,8
9.	Sloboda od korupcije	32	40,5
10.	Sloboda rada	61,2	62,1

² PPP (purchasing power parity) - paritet kupovne moći

**Ocjene indeksa ekonomskih sloboda za Bosnu i Hercegovinu
u periodu od 1998. do 2010. godine kretale su se prema narednoj dinamici:**

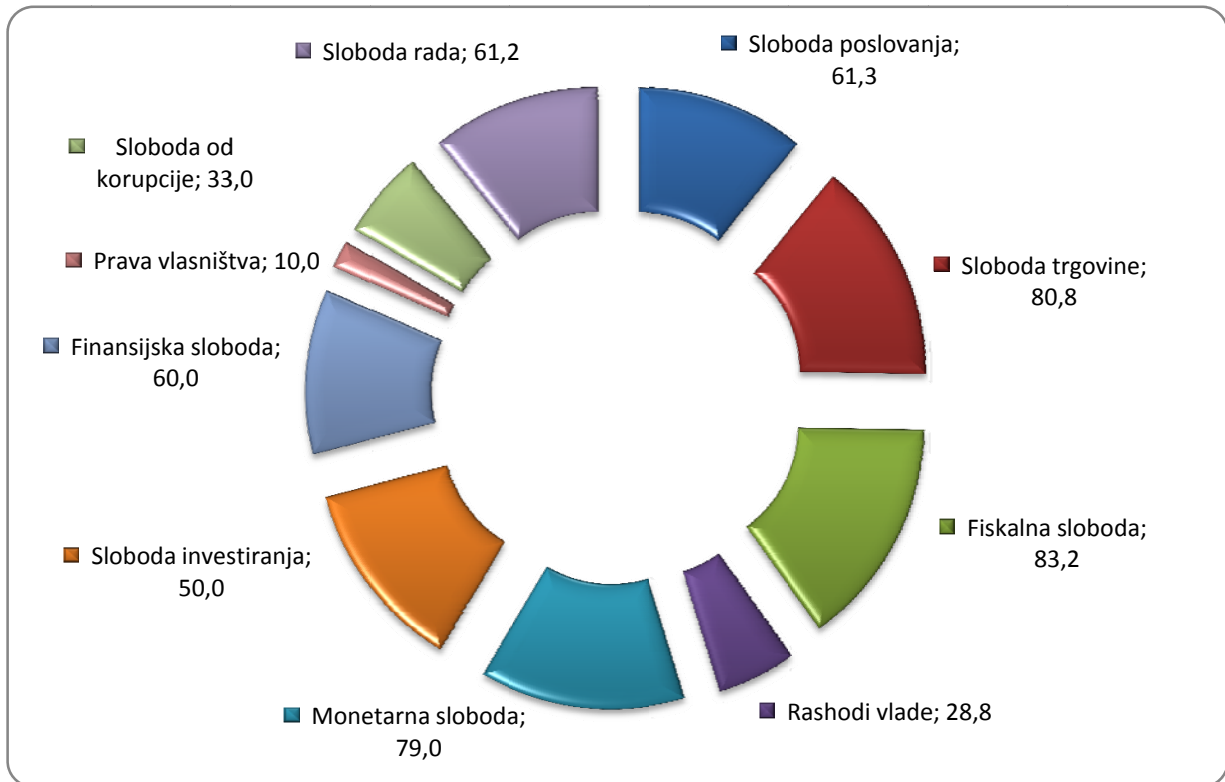
Rezultat ekonomske slobode Bosne i Hercegovine je 56,2, što je prema Index-u 2010. godine, rangira na 110 mjesto najslobodnijih ekonomija. Ukupna ocjena je za 3,1 bod viša nego prošle godine, sa značajnim poboljšanjima u fiskalnoj slobodi, slobodi ulaganja i slobodi rada. Što se tiče evropskog regionalnog poretka, Bosna i Hercegovina je rangirana na 39. mjesto među 43 rangirane zemlje, a njena ukupna ocjena ostaje daleko ispod regionalnog prosjeka.

Nakon nekoliko godina snažnog rasta i monetarne stabilnosti, stanje u ekonomiji Bosne i Hercegovine izrazito se pogoršalo u 2009. godini djelimično zbog globalne ekonomske krize, a općenito zbog sporog ostvarenja napretka na polju ekonomskih sloboda. Poduzetnički ambijent je poboljšán, ali i dalje ostaje jedan od najtežih i najneefikasnijih u regiji.

Potrebne su daljnje reforme administracije kako bi se rješila i smanjila sitna korupcija. Bez značajnog napretka u revitalizaciji privatizacije velikih preduzeća, reforme pravosudnog sistema, i poboljšanja provedbe zakona o konkurenciji i stečajnom postupku, mala je vjerovatnoća da će se nastaviti blagi rast koji je zabilježen prethodnih godina. Tako veći dio zemlje ostaje u stanju siromaštva i visokoj stopi nezaposlenosti.

Dejtonskim sporazumom 1995. godine završen je raspad bivše Jugoslavije, a BiH je nastavila put kao samostalna država. U okviru njene slabe centralne vlade uspostavljena su dva entiteta: Republika Srpska i Federacija BiH. Vladavina zakona je slaba, a lokalni sudovi su predmet značajnog političkog uplitanja i nedostatka sredstava za procesuiranje složenih kaznenih djela. Nametljiva administracija i skupi postupak registracije odražavaju istoriju centralnog planiranja. Privreda se u velikoj mjeri oslanja na poljoprivredu. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji koji je Bosna i Hercegovina potpisala u junu 2008. godine, približava je članstvu u EU. Zbog usporavanja potrebnih reformi napredak prema članstvu u NATO-u nešto je usporen u 2009. godini.

DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE

SLOBODA POSLOVANJA - 61,3%

Sloboda osnivanja i pokretanja biznisa u Bosni i Hercegovini je ograničena državnim zakonskim okruženjem. Za registraciju preduzeća potrebno je u prosjeku 60 dana, dok je svjetski prosjek 35 dana. Za sticanje odobrenja za rad potrebno je duže vrijeme u odnosu na svjetski prosjek.

SLOBODA TRGOVINE – 80,8%

Prosječna carinska stopa Bosne i Hercegovine u 2008. godini iznosila je 4,6 posto. Uvozna i izvozna ograničenja, netransparentni propisi, dodatne uvozne carine na poljoprivredne proizvode, te mnoge druge granične nadoknade povećavaju trošak trgovine. Provedba prava intelektualnog vlasništva i dalje ostaje problem. Deset bodova je

oduzeto od trgovinske slobode Bosne i Hercegovine zbog nekarinskih barijera.

FISKALNA SLOBODA - 83,2 %

Porezna politika u Bosni i Hercegovini se razlikuje zavisno od entiteta. Stopa poreza na dohodak je 10 i 15 posto. Stopa poreza na dobit smanjena je sa 30 na 10 posto. Ostali porezi uključuju porez na dodanu vrijednost (PDV), porez na promet nekretnina i porez na imovinu. U posljednjoj godini, udio poreznog prihoda kao procenat BDP-a bio je 38,5 posto.

RASHODI VLADE - 28,8 %

Ukupni rashodi vlade, uključujući i potrošnju i transferna plaćanja su visoki. Privatizacijski naponi su imali različitog uspjeha. Fiskalno

vijeće osnovano je 2008. godine da koordinira i doprinosi rješavanju fiskalnih problema u zemlji. U posljednjoj godini, državna potrošnja iznosila 48,7 posto BDP-a.

MONETARNA SLOBODA – 74,7 %

Inflacija je rasla, u prosjeku 5,8 posto u periodu od 2006. do 2008. godine. Kontrola cijena primjenjuje se na električnu energiju, plin, i telekomunikacijske usluge. Deset bodova je oduzeto od monetarne slobode Bosne i Hercegovine zbog mjera koje narušavaju domaće cijene.

SLOBODA INVESTIRANJA – 70,0 %

Zakon daje stranim investitorima ista prava kao domaćim investitorima. Ne postoje restrikcije na investicije osim vojske i medija, gdje je strana kontrola ograničena na 49 posto. Zakon o direktnim stranim ulaganjima garantuje neposredno pravo na transfer dobiti u inostranstvo koja je nastala kao rezultat ulaganja. I domaće i strane tvrtke mogu imati račune u jednoj ili više banaka koje su ovlaštene za devizno poslovanje. Postojanje dvije entitetske vlade stvara zbunjujući niz propisa, naknada, plaćanja poreza, zahtjeva i standarda. Strani investitori i dalje se suočavaju s ozbiljnim preprekama, uključujući i složen pravni i regulatorni okvir, netransparentne procedure poslovanja, te slabo pravosuđe. Brojna državna i općinska administracija stvara netransparentni birokratski sistem i mogućnosti za korupciju. Privatizacija preduzeća u državnom vlasništvu zaostaje za drugim zemljama u regiji. Postoji nekoliko ograničenja na kapitalne transakcije i devizne račune. Zakon zabranjuje eksproprijaciju i nacionalizaciju imovine, osim pod posebnim okolnostima i uz obaveznu naknadu.

FINANSIJSKA SLOBODA - 60%

U odnosu na druga područja privredne aktivnosti, u finansijskom sektoru je provedeno mnogo više reformi. U posljednjih

nekoliko godina bankarski sistem se brzo proširio, te su uslijedili konsolidacija i privatizacija. Većina banaka je privatizovana, (više od 80 posto bankarskog kapitala). Postoji jednostavan pristup kapitalu i širok spektar usluga. Prisutnost banaka sa inostranim vlasništvom je velika, i na njih otpada više od 90 posto ukupne aktive banaka. Slabo izvršenje ugovora i siromašno pravno okruženje i dalje su smetnja dugoročnom kreditiranju. Centralna banka je pokušala da ujedini organe za finansijsku kontrolu na nivou države, ali ovaj proces je zaustavljen. Tržište kapitala i dalje je nerazvijeno. Svaka regija ima nerazvijen, ali spororastući nebankarski finansijski sektor i mali obim razmjene. Ne postoje restrikcije na plaćanja i transfere povezane sa međunarodnim tekućim i kapitalnim transakcijama.

PRAVA VLASNIŠTVA – 10,0%

Registar vlasništva je u velikoj mjeri nepouzdan, ostavljajući mogućnost osporavanja prenosa vlasništva. Sudski sistem ne pokriva adekvatno trgovinske aktivnosti. Odluke suda se teško provode, ugovori su gotovo neprovodivi, a i provedba zakona zaštite intelektualnog vlasništva je neadekvatna.

SLOBODA OD KORUPCIJE - 32%

Smatra se da je korupcija široko rasprostranjena u Bosni i Hercegovini. Prema Transparency International's Corruption Perceptions Index za 2008. godinu, Bosna i Hercegovina zauzima 92. od 179 posmatranih zemalja. Korupcija i dalje prevladava u mnogim političkim i privrednim institucijama, a prisutan je i politički uticaj na sudstvo. Procesi registracije poslovanja i dobijanja dozvola su djelomično podložni korupciji.

SLOBODA RADA – 61,2%

Tržište radne snage djeluje u okviru relativno nefleksibilne zakonske regulative koja sprječava zapošljavanje i rast produktivnosti.

Trošak zapošljavanja radnika u dijelu koji ne obuhvaća plaću je umjeren, ali sistem nefleksibilnog određivanja plaće sprječava stvaranje posla i mobilnost radnika.

BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA

Regija Evropa obuhvata 43 zemlje koje uživaju ekonomski prosperitet i stabilnost. Prema Index-u 2010. Evropa je nastavila održavati visok nivo ekonomske slobode. Uprkos nedavnim finansijskim i privrednim problemima uzrokovanim globalnom krizom, u 24 male, ali reformama sklone ekonomije registrovana su poboljšanja ukupnih rezultata primjenom politika kao što su smanjenje poreza i drugih strukturnih reformi. Nasuprot tome, 18 zemalja, na čelu sa Velikom Britanijom, Irskom i Islandom, zabilježili su značajno slabljenje njihovih ekonomskih sloboda. U sedam od deset ekonomskih sloboda, evropska regija ima bolji prosjek u odnosu na svjetski prosjek što je rezultat širokog i tradicionalno slobodnog tržišta u većini zemalja regije. Ukupne ekonomske slobode Evrope, međutim, još uvijek sputavaju slabi rezultati u slobodi rada, fiskalnoj slobodi i državnoj potrošnji, što je karakteristično za države koje troše veliki postotak BDP-a na socijalna davanja. Komplikovani propisi rada koji bi trebali da zaštite tradicionalne sektore ometaju kako rast produktivnosti tako i dinamičnije stvaranje radnih mjesta.

Devet od 20 svjetskih najslobodnijih zemalja je u Evropi. Prema Index-u 2010. ukupan rang Irske je opao i sad je na 5., slijedi Švicarska na 6. i Danska na 9. mjestu. Velika Britanija je na 11. mjestu, i po prvi puta je ispala iz top 10 zemalja, a razlog su prilagodbe britanske ekonomije globalnim finansijskim i ekonomskim previranjima. Luxemburg, Holandija, Estonija, Finska, Island su u prvih 20. zemalja. Ukupna ocjena Švicarske je 1,7 bodova viša nego prošle godine. Pored velike transparentnosti i niske korupcije, švicarska ekonomija ima efikasan pravni režim i neovisno sudstvo. Gruzija kao jedna od post-komunističkih zemalja impresionirala je ocjenom u slobodi rada i fiskalnoj slobodi zbog kombinacije niskog poreza i visoko fleksibilnog tržišta rada. Crna Gora bilježi najveći napredak u ekonomskim slobodama u evropskoj regiji, sa poboljšanjem svoje ocjene za 5,4 boda, dok Makedonija i Hrvatska imaju manja poboljšanja. Oko 80 posto od 43 evropske zemlje ocjenjene su između 60 i 80, čime su postigle status ili "umjereno slobodna" ili "uglavnom slobodna". Samo Ukrajina i Bjelorusija ostaju "represivne" s ocjenama ispod 50.

Bosna i Hercegovina ima bolji rang u odnosu na prošlu godinu i zauzima 110. mjesto. Što se tiče regionalnog ranga, Bosna i Hercegovina je na 39. mjestu od 43 rangirane zemlje u evropskom regionu.

Od zemalja bivše Jugoslavije koje se rangiraju u Index-u 2010. Makedonija je postigla najbolje rezultate. Ocjena 65,7 rangira Makedoniju na 56. mjesto najslobodnijih ekonomija u Index-u 2010. Ova ocjena je za 4,5 bodova povećana u odnosu na prošlu godinu, što je rezultat velikog napredka u slobodi rada i manjeg poboljšanja u šest drugih ekonomskih sloboda. Od 43 zemlje evropske regije, Makedonija je rangirana na 26. mjesto, a njena ukupna ocjena je iznad svjetskog prosjeka. Reforme u fleksibilnosti tržišta rada i regulisanju investiranja omogućile su da ekonomija Makedonije postigne jedan od najboljih rezultata poboljšanja u Index-u 2010. Makedonija je postigla visok stepen trgovinske, fiskalne, i monetarne slobode. Stope poreza na dohodak su vrlo konkurentne, a porezna uprava je ojačala.

Monetarna stabilnost se održava relativno dobro. Makedonija je općenito otvorena za globalnu trgovinu, a globalnu finansijsku krizu je relativno dobro prebrodila. Što se tiče prava vlasništva i borbe protiv korupcije Makedonija još uvijek nema dovoljno institucionalne podrške. Sudski sistem je sklon korupciji, političkom uplitanju i neefikasnosti. Trgovina ljudima i krijumčarenje droge i oružja ostaju ozbiljni problemi.

Slovenija je i prema zadnjem Index-u ostvarila napredak rangiranjem na 61. mjesto i ukupnom ocjenom 64,7 što je znatno iznad svjetskog prosjeka. Njena ocjena je povećana za 1,8 bodova u odnosu na prošlu godinu, što je rezultat poboljšanja u šest od 10 ekonomskih sloboda. Na 27. mjestu je od 43 zemlje evropske regije. Nastavak jačanja ekonomskih sloboda Slovenije, olakšan je strukturnim reformama i jačanjem privatnog sektora. Ekonomija uživa visok nivo slobode poslovanja, slobode trgovine, slobode investiranja, prava vlasništva i slobode od korupcije. Poslovni propisi su pojednostavljeni i transparentni, a nedavno smanjenje stope poreza na dobit povećava konkurentnost. Slabije je ocjenjena u oblasti državne potrošnje i slobode rada. Više od 40 posto BDP-a otpada na državnu potrošnju, privatizacija državnih poduzeća je spora, reforme na tržištu rada kasne, što ometa zapošljavanje i rast produktivnosti.

Hrvatska sa ocjenom 59,2 rangirana je na 92. mjestu po ekonomskim slobodama prema Index-u 2010. Njena ukupna ocjena je za 4,1 bod viša od prošlogodišnje, što je rezultat znatno poboljšane državne potrošnje, slobode investiranja, i zaštite vlasničkih prava. U ukupnom rangu Hrvatska se popela za 24 mjesta, a sa 38. na 37. mjesto od 43 zemlje u evropskoj regiji. Njena ukupna ocjena je još uvijek ispod regionalnog i svjetskog prosjeka. Ocjene iznad svjetskog prosjeka u slobodi trgovine, slobodi investiranja i monetarnoj slobodi uticale su da Hrvatska ostvari primjetan napredak. Upravljanje javnim finansijama je poboljšano, stvoren je konkurentan finansijski sistem. Ukupna slabost Hrvatske ogleda se u prekomjernom uplitanju vlasti koje podriava efikasnost i fleksibilnost privrede. Osim visokog nivoa državne potrošnje, državna intervencija je znatna i u drugim ključnim područjima ekonomije. Teško i netransparentno zakonodavstvo, posebno na lokalnom nivou, i dalje je prepreka poduzetnicima, što rezultira niskom produktivnošću i sporim rastom broja radnih mjesta. Korupcija i političko uplitanje, posebno u sudstvu, također ograničavaju ekonomske slobode.

U Index-u 2010., Srbija je rangirana na 104. mjestu najslobodnijih zemalja sa ocjenom 56,9. Ocjena njenih ekonomskih sloboda poboljšana je za 0,3 boda od prošle godine, što je rezultat skromnog poboljšanja u tri od deset ekonomskih sloboda. Srbija je 38. od 43 zemlje u evropskoj regiji, a njezina ukupna ocjena je ispod svjetskog prosjeka. Strukturne reforme su pomogle da Srbija postigne makroekonomsku stabilnost, a prosječni godišnji ekonomski rast je preko 5 posto u zadnjih pet godina. Stope poreza na dohodak su konkurentno niske, a procedure poslovanja su efikasnije. Tržište rada relativno je fleksibilno. Velika privatizacija se sporo odvija, i još je mnogo državne imovine ostalo neprodano. Sloboda trgovine je iznad svjetskog prosjeka, ali su carine veće nego u većini drugih evropskih zemalja. Rashodi vlade su 40 posto BDP-a, a netransparentnost i dalje koči rast. Reforme su i dalje potrebne u administraciji, smanjenju korupcije i slabom sistemu pravosuđa koje je podložno političkom uticaju.

Crna Gora je u Index-u 2010. rangirana je na 68. mjesto sa ocjenom 63,6. Njena ocjena je poboljšana za 5,4 bodova u odnosu na prošlu godinu, što je rezultat primjetnog poboljšanja u sedam od deset ekonomskih sloboda. Crna Gora zauzima 32. mjesto od 43 zemlje u Evropi, a njezina ukupna ocjena je iznad svjetskog prosjeka. Znatno poboljšanje fleksibilnosti tržišta rada i zakonske regulative za investiranje omogućilo je bolje rezultate ekonomskih sloboda Crne Gore. Porezni sistem zemlje postao je konkurentniji zbog nedavnog smanjenja poreza i državne potrošnje koja se kontroliše. Prelazak na veće ekonomske slobode Crne Gore omogućio je impresivan prosječni ekonomski rast od 7 posto tokom proteklih pet godina. Međutim, ekonomska sloboda Crne Gore još uvijek pati od nedovoljne

institucionalne potpore za prava vlasništva i borbe protiv korupcije. Sudski sistem i dalje je neefikasan i osjetljiv na političke uticaje. Vanjski dug je u porastu, a državna potrošnja treba biti efikasnija.

Od ostalih zemalja iz okruženja Austrija je na 22. mjestu sa ukupnom ocjenom 71,6; Mađarska na 51. mjestu sa ukupnom ocjenom 66,1; Albanija je na 53. mjestu sa ukupnom ocjenom 66,0 što je dosta bolji rang u odnosu na Index 2009. kada je bila na 62. mjestu; Rumunija na 63. mjestu (ocjena 64,2) ostvarila je napredak u odnosu na prošli Index; Grčka na 73. i Italija na 74. mjestu imaju istu ukupnu ocjenu 62,7; Bugarska sa rangom 75. i sa ukupnom ocjenom 62,3. ocjenjena je mnogo lošije u odnosu na Index 2009. godine kada je bila na 56. mjestu.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU, Bosna i Hercegovina je u junu 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Privremeni sporazum, koji se uglavnom odnosi na trgovinska pitanja između Evropske unije i Bosne i Hercegovine na snazi je od jula 2008. godine. U rješavanju međunarodnih pitanja i pitanja vezanih za Evropsku uniju potrebna je čvrsta, zajednička vizija i dobro funkcionisanje institucija. Članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

Poduzimanjem niza reformi, Bosna i Hercegovina pokušava prevazići brojne prepreke koje stoje na putu njenog ekonomskog razvoja. Međutim uveliko nesigurna globalna ekonomska situacija imala je uticaja i na Bosnu i Hercegovinu. Negativan uticaj globalne ekonomske i finansijske krize na Bosnu i Hercegovinu je započeo u zadnjem kvartalu 2008. godine. Ekonomska aktivnost je usporena, a nezaposlenost se povećala. Dinamika trgovine je drastično usporena zbog smanjene potražnje, a finansijska stabilnost je bila ugrožena u oktobru 2008. kada je povučeno više od 6% depozita. Dohodak per capita, mjeren standardom kupovne moći (PPS), je u 2008. godini bio 30% prosjeka EU-27, za jedan procenat više nego prethodne godine.

U 2008. godini je realni rast BDP-a pao na 5,4% sa 6,8%, koliko je zabilježeno u 2007. godini. Oporavak sektora električne energije je u najvećoj mjeri doprinio rastu. Karakteristika modela rasta je bila visoka domaća potražnja, potaknuta brzim porastom kredita, finansiranje izvana i ekspanzivne fiskalne politike koje su poticale makroekonomski debalans, a time i sve veći deficit na tekućim računima. Dok se stanje na domaćem finansijskom tržištu brzo stabilizovalo zahvaljujući odgovarajućoj, brznoj i fleksibilnoj reakciji Centralne banke, usporavanje ekonomske aktivnosti se nastavilo u 2009. godini zbog smanjenja domaće i vanjske potražnje, smanjenog finansiranja i pada direktnih stranih ulaganja. U Federaciji je u prvih osam mjeseci zabilježen godišnji pad industrijske proizvodnje od 10,5%. Međutim, u Republici Srpskoj se ona povećala za 16,7%, što je u velikoj mjeri uzrokovano ponovnim otvaranjem rafinerije nafte u decembru 2008. Nastojeći da ublaži efekte ekonomske krize na budžete, Nacionalno fiskalno vijeće je u prvom kvartalu 2009. godine deblokiralo približno 90 miliona € iz sredstava dobijenih sukcesijom iz imovine bivše Jugoslavije. Ipak, to se pokazalo nedovoljnim, pošto su javne finansije sve više opterećene zbog pada prihoda i visoke potrošnje. Zbog toga su se vlasti na kraju obratile MMF-u za podršku izvana. Ukupno gledajući, kako se kriza razvijala, prema kraju 2008. godine ekonomski rast se smanjivao, a taj trend se nastavio i u 2009. godini, što je odvelo zemlju u recesiju.

Visoka stopa registrovane nezaposlenosti se u prvoj polovini 2009. godine dodatno povećala na 41,6% u junu, sa 40,6% na kraju 2008. Prema Istraživanju radne snage, rađenom po metodologiji Međunarodne organizacije rada (ILO), nezaposlenost se sa 23,4% u 2008. godini povećala na 24,1% u 2009. Nezaposlenost je i dalje veoma visoka i negativne promjene od početka ekonomske krize su počele da neutrališu mala poboljšanja zabilježena tokom 2008. godine.

Godišnja inflacija je u maju 2009. dobila negativnu vrijednost i u julu je bila na -1,2%, u odnosu na najveću vrijednost od gotovo 10% godinu ranije. U julu je 12-mjesečna prosječna stopa inflacije pala na 2,9%, u poređenju sa 7,4% u 2008. godini. Kvalitet i održivost javnih finansija su dodatno pogoršani, posebno u Federaciji. U prvoj polovini 2009. godine su se konsolidovani prihodi na državnom i entitetskom nivou smanjili za 9,8% u odnosu na isti period prošle godine, uglavnom zbog smanjenih carina i prihoda od PDV-a. U toku 2009. godine se javni dug u značajnoj mjeri povećao zbog značajnog budžetskog deficita i kreditnog sporazuma sa MMF-om.

Još uvijek su potrebna poboljšanja u kombinaciji makroekonomskih politika. S jedne strane, aranžman Valutnog odbora uživa visok nivo povjerenja i kredibiliteta. Osim toga, ekonomska kriza je dovela do potrebnih usklađivanja vanjskog debalansa. S druge strane, stvarno fiskalno stanje se pogoršalo, a naponi na usklađivanju u različitim dijelovima države su neujednačeni. Ukupno gledajući, održivost makroekonomskih politika je bila pod negativnim uticajem pogoršanja u javnim finansijama, što je na kraju dovelo do potrebe za programom MMF-a, mada se vanjski debalans počeo poboljšavati u kontekstu globalne ekonomske krize, a finansijska i monetarna stabilnost je očuvana.

Bosna i Hercegovina je poduzela neke ograničene reforme u cilju poboljšanja poslovnog okruženja. Dobijanje građevinske dozvole je pojednostavljeno kroz olakšavanje upisa novih zgrada u zemljišne i vlasničke knjige, što je skratilo vrijeme potrebno za dobijanje dozvole sa 296 na 255 dana. Prenos vlasništva je takođe postao efikasniji, zahvaljujući kompjuterizaciji zemljišnog registra. Uprkos određenim poboljšanjima u sudskoj registraciji, prosječno vrijeme za registrovanje preduzeća je i dalje 60 dana. Što se tiče zatvaranja preduzeća, zahtjevi za imenovanje stečajnih upravnika su postroženi, čime se skratilo vrijeme potrebno za stečajni postupak. Preduzeća i dalje trpe zbog političke nestabilnosti, velikih poreskih opterećenja, te sporih postupaka provođenja ugovora i registracije preduzeća. Poslovno okruženje se djelimično poboljšalo, ali su i dalje potrebne reforme kako bi se značajno potpomogao razvoj privatnog sektora.

Funkcionisanje sudskog sistema se neznatno poboljšalo. U sudovima su evidentirani nagomilani neriješeni predmeti, nepouzdana provođenje poslovnih ugovora i sporost u nadoknadi nastale štete. Neformalni sektor i dalje predstavlja važan problem, jer on umanjuje poresku bazu i efikasnost ekonomskih politika. Slab kvalitet javnih usluga i široko rasprostranjena korupcija negativno utiču na poslovno okruženje i atraktivnost Bosne i Hercegovine za investitore.

Pripreme industrijih politika i politika malih i srednjih preduzeća su započete, ali Bosna i Hercegovina mora razviti sveobuhvatnu industrijsku strategiju i dosljedno provesti državnu strategiju za mala i srednja preduzeća. Izvjestan napredak ostvaren je u oblasti malih i srednjih preduzeća. Bosna i Hercegovina je nastavila da provodi Evropsku povelju o malim i srednjim preduzećima, ali je napredak na nivou države spor i na ad hoc osnovi. U aprilu 2009. godine usvojena je državna strategija o malim i srednjim preduzećima s tim što pitanja nadležnosti i provođenja politike malih i srednjih preduzeća nisu u potpunosti definisana.

Tabela 1.

OCJENE EKONOMSKIH SLOBODA PO GODINAMA

Zemlja	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albanija	49,7	53,8	54,8	53,9	53,4	53,6	56,6	56,8	56,8	58,5	57,8	60,3	61,4	62,4	63,7	66,0
Austrija	70,0	68,9	65,2	65,4	64,0	68,4	68,1	67,4	67,6	67,6	68,8	71,1	71,6	71,4	71,2	71,6
Bosna i Hercegovina	-	-	-	29,4	29,4	45,1	36,6	37,4	40,6	44,7	48,8	55,6	54,4	53,9	53,1	56,2
Bugarska	50,0	48,6	47,6	45,7	46,2	47,3	51,9	57,1	57,0	59,2	62,3	64,1	62,7	63,7	64,6	62,3
Crna Gora	-	-	-	-	-	-	-	46,6	43,5	-	-	-	-	-	58,2	63,6
Grčka	61,2	60,5	59,6	60,6	61,0	61,0	63,4	59,1	58,8	59,1	59,0	60,1	58,7	60,6	60,8	62,7
Hrvatska	-	48,0	46,7	51,7	53,1	53,6	50,7	51,1	53,3	53,1	51,9	53,6	53,4	54,1	55,1	59,2
Italija	61,2	60,8	58,1	59,1	61,6	61,9	63,0	63,6	64,3	64,2	64,9	62,0	63,8	62,6	61,4	62,7
Mađarska	55,2	56,8	55,3	56,9	59,6	64,4	65,6	64,5	63,0	62,7	63,5	65,0	64,8	67,6	66,8	66,1
Makedonija	-	-	-	-	-	-	-	58,0	60,1	56,8	56,1	59,2	60,6	61,1	61,2	65,7
Rumunija	42,9	46,2	50,8	54,4	50,1	52,1	50,0	48,7	50,6	50,0	52,1	58,2	61,2	61,7	63,2	64,2
Slovenija	-	50,4	55,6	60,7	61,3	58,3	61,8	57,8	57,7	59,2	59,6	61,9	59,6	60,2	62,9	64,7
Srbija	-	-	-	-	-	-	-	46,6	43,5	-	-	-	-	-	56,6	56,9

Tabela 2.

OCJENE EKONOMSKIH SLOBODA PO OBLASTIMA ZA 2010. GODINU

Zemlja	Sloboda poslovanja	Sloboda trgovine	Fiskalna sloboda	Rashodi vlade	Monetarna sloboda	Sloboda investiranja	Finansijska sloboda	Prava vlasništva	Sloboda od korupcije	Sloboda rada	Ukupno
Albanija	68.0	85.8	92.6	74.2	78.7	70.0	70.0	35.0	34.0	52.1	66,0
Austrija	73.6	87.5	51.2	28.8	79.3	75.0	70.0	90.0	81.0	79.1	71,6
Bosna i Hercegovina	61.3	80.8	83.2	28.8	74.7	70.0	60.0	10.0	32.0	61.2	56,2
Bugarska	77.8	87.4	86.3	48.3	69.5	50.0	60.0	30.0	36.0	78.1	62,3
Crna Gora	70.1	83.2	90.0	54.4	73.2	55.0	50.0	40.0	34.0	86.4	63,6
Grčka	77.4	82.5	65.9	41.9	77.6	60.0	60.0	60.0	47.0	55.1	62,7
Hrvatska	61.5	87.8	70.3	47.1	75.8	65.0	60.0	40.0	44.0	40.8	59,2
Italija	77.9	87.5	55.2	31.2	79.0	75.0	60.0	55.0	48.0	58.2	62,7
Mađarska	76.8	87.5	68.6	25.9	74.1	75.0	70.0	65.0	51.0	67.6	66,1
Makedonija	65.2	83.3	89.3	65.9	79.0	60.0	60.0	35.0	36.0	83.1	65,7
Rumunija	72.5	87.5	85.8	59.8	73.3	75.0	50.0	40.0	38.0	60.4	64,2
Slovenija	83.3	87.5	64.0	46.1	76.0	70.0	50.0	60.0	67.0	43.5	64,7
Srbija	58.9	75.2	83.2	41.4	64.5	50.0	50.0	40.0	34.0	72.2	56,9

STATISTIČKI PODACI O ZEMLJAMA IZ OKRUŽENJA BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2009. GODINU³

	Stanovništvo (procjena juli 2010.)	Površina u km ²	GDP u mlrd USD (PPP)	Rast GDP u %	GDP per capita u USD	Izvoz u mil USD	Uvoz u mil USD
Albanija	3.639.453	28.748	23,12	4,2	6.400	1,048	4,264
Austrija	8.210.281	83.871	321,8	-3,4	39.200	129	138,7
BiH	4.613.414	51.197	29,5	-3,4	6.400	4,057	8,785
Crna Gora	672.180	13.812	6.572	-6,1%	9,800	171,3 (2003)	601,7 (2003)
Bugarska	7.204.687	110.879	90,1	-5	12.500	16,43	22,1
Hrvatska	4.489.409	56.594	78,57	-5,8	17.500	10,26	21
Grčka	10.737.428	131.957	333,4	-2	31.000	21,34	64,2
Italija	58.126.212	301.340	1,739	-5,1	29.900	412,9	410,2
Mađarska	9.905.596	93.028	186	-6,3	18.800	82,49	75,93
Makedonija	2.066.718	25.713	18,71	-1,8	9.100	2,687	4,844
Rumunija	22.215.421	238.391	254,7	-7,1	11.500	40,36	49,75
Slovenija	2.005.692	20.273	55,46	-7,8	27.700	22,58	23,44
Srbija	7.379.339	77.474	78,44	-2,9	10.600	8,365	15,85

³ Izvor: Central Intelligence Agency „The World Fact Book“. Podaci o stanovništvu su procjena 2010. godine. Podaci o GDP-u, rastu GDP-a, GDP per capita, izvozu i uvozu su procjena 2009. godine.

Tabela 4.

GLAVNE GRANE I ZEMLJE PARTNERI IZVOZA I UVOZA⁴

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Albanija	Tekstil i obuća; asfalt, metali i metalne rude, sirova nafta; povrće, voće, duhan	Mašine i oprema, namirnice, tekstil, kemikalije,	Italija 58.75%, Grčka 9.69%, Austria 6.73%, Kina 5.68%(2009)	Italija 29.94%, Grčka 14.05%, Turska 7,1%, Njemačka 6,9%, Kina 5,39%, (2009)
Austrija	Mašine i oprema, motorna vozila i dijelovi, papir i karton; metalni proizvodi, kemikalije, željezo i čelik, tekstil, namirnice	Mašine i oprema, motorna vozila, kemikalije, proizvodi od metala, nafta i naftni proizvodi; namirnice	Njemačka 30.96%, Italija 8.17%, US 4.9%, Švajcarska 4.99% US 3.99% (2009)	Njemačka 45.07%, Švajcarska 6,76%, Italija 6,66%, Holandija 4.03% (2009)
Bosna i Hercegovina	Metali, odjeća, proizvodi od drveta	Mašine i oprema, hemikalije, goriva, namirnice	Hrvatska 19.07%, Slovenija 18.58%, Italija 16.87%, Njemačka 13.38%, Austrija 10.25%	Hrvatska 22.17%, Njemačka 14.04%, Slovenija 13.45%, Italija 11.89%, Austrija 6.61%, Mađarska 5.74% (2009)
Bugarska	Odjeća, obuća, željezo i čelik, mašine i oprema, goriva	Mašine i oprema; metali i rude; kemikalije i plastika; goriva, minerali i sirovine	Njemačka 11.21%, Grčka 9.43%, Italija 9.24%, Rumunija 8.52%, Turska 7,33%, Belgija 5,61%, Francuska 4.44% (2009)	Rusija 13.14%, Njemačka 12.23%, Italija 7.78%, Grčka 6.17%, Rumunija 5.65%, Turska 5.48%, Ukrajina 4.81%, Austrija 4.08% (2009)
Hrvatska	Oprema za transport, mašine, tekstil, kemikalije, namirnice, goriva	Mašine, električna oprema i oprema za transport; kemikalije, goriva i maziva; namirnice	Italija 19.1%, Bosna i Hercegovina 12.98%, Njemačka 11.06%, Slovenija 7.47%, Austrija 5.44%, Srbija 5.41% (2009)	Italija 15.46%, Njemačka 13.57%, Rusija 9.29%, Kina 6.83%, Slovenija 5.75%, Austrija 5.04% (2009)
Grčka	Hrana i napitci, industrijski proizvodi, proizvodi od nafte, kemikalije, tekstil	Mašine, transportna oprema, goriva, kemikalije	Njemačka 11.11%, Italija 11.05%, Kipar 7.28%, Bugarska 6.74%, US 4.95%, Velika Britanija 4.4%, Turska 4.23% (2009)	Njemačka 13.73%, Italija 12.71%, Kina 7.08%, Francuska 6.1%, Holandija 6.02%, Sjeverna Koreja 5.68%, Belgija 4.34%, Španija 4.08% (2009)

⁴ Izvor: Central Intelligence Agency „The World Fact Book“

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Italija	Inženjerski proizvodi, tekstil i odjeća, mašine za proizvodnju, motorna vozila, transportna oprema, kemikalije; hrana, napitci i duhan; minerali i metali bez željeza	Inženjerski proizvodi, kemikalije, oprema za transport, energetski proizvodi, minerali i metali bez željeza, tekstil i odjeća; hrana, napitci, duhan	Njemačka 12.6%, Francuska 11.57%, US 5.92%, Španija 5.69%, UK 5.13%, Švajcarska 4.69% (2009)	Njemačka 16.68%, Francuska 8.82%, Kina 6.53%, Holandija 5.63%, Španija 4.3%, Rusija 4.12%, Belgija 4.08% (2009)
Mađarska	Mašine i oprema 61.1%, ostala proizvodnja 28.7%, prehrambeni proizvodi 6.5%, sirovine 2%, goriva i struja 1.6% (2009)	Mašine i oprema 50,06%, goriva i struja 11%, prehrambeni proizvodi, sirovine (2003)	Njemačka 25.54%, Italija 5.67%, UK 5.41%, Francuska 5.37%, Rumunija 5.28%, Slovačka 4.97%, Austrija 4.52% (2009)	Njemačka 25.05%, Kina 8.56%, Rusija 7.3%, Austrija 6.08%, Holandija 4.73%, Francuska 4.51%, Slovačka 4.14%, Italija 4.13%, Poljska 4.07% (2009)
Makedonija	Hrana, napitci, duhan, tekstil, miješana proizvodnja, čelik i željezo	Mašine i oprema, automobili, kemikalije, goriva, prehrambeni proizvodi	Njemačka 20.31%, Grčka 13.09%, Italija 11.08%, Bugarska 10.61%, Hrvatska 7.74% (2009)	Njemačka 15.11%, Grčka 14.88%, Bugarska 9.08%, Italija 7.68%, Turska 7.59%, Slovenija 6.26%, Mađarska 4.31% (2009)
Rumunija	Mašine i oprema, tekstil i obuća, metali i metalni proizvodi, minerali i goriva, kemikalije, poljoprivredni proizvodi	Mašine i oprema, goriva i minerali, kemikalije, tekstil i tekstilni proizvodi, metali, poljoprivredni proizvodi	Njemačka 18.76%, Italija 15.42%, Francuska 8.2%, Turska 4.99%, Mađarska 4.33% (2009)	Njemačka 17.3%, Italija 11.78%, Mađarska 8.36%, Francuska 6.14%, Kina 4.91%, Austrija 4.75% (2009)
Slovenija	Industrijski proizvodi, mašine i transportna oprema, kemikalije, hrana	Mašine i transportna oprema, industrijski proizvodi, kemikalije, goriva i maziva, hrana	Njemačka 19.36%, Italija 11.31%, Hrvatska 7.75%, Austrija 7.42%, Francuska 7.35% (2009)	Njemačka 16.46%, Italija 15.89%, Austrija 11.81%, Francuska 4.98%, Hrvatska 4.32% (2009)